

Greenna Mineral AB
samradnorrakarr@ramboll.se

Samrådsyttrande inför ansökan om bearbetningskoncession för Norra Kärr nr 1, Ödeshögs kommun

Länsstyrelsens synpunkter

Miljökonsekvensbeskrivningen för en ansökan om bearbetningskoncession ska ha den inriktning som krävs för att kunna bedöma markanvändningen. Utifrån miljöbalkens hänseende är det 3 och 4 kapitlet som ska kunna bedömas.

Länsstyrelsen ska under avgränsningssamrådet verka för att miljökonsekvensbeskrivningen får den inriktning och omfattning som behövs för koncessionsprövningen. Länsstyrelsens fokus i detta yttrande är Östergötlands län. I ert fall är det särskilt angeläget att miljökonsekvensbeskrivningen belyser det som nämns nedan. Länsstyrelsen hänvisar i övrigt till samrådsmötet som genomfördes den 3 maj 2024.

Riksintressen

Den planerade verksamheten berör flera områden som är utpekade som riksintresse med stöd av 3 eller 4 kap. miljöbalken. Enligt 3 kap. 10 § miljöbalken ska i det fall ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Eftersom området vid Norra Kärr berörs av flera motstående riksintressen är det av högsta vikt att miljökonsekvensbeskrivningen innehåller en analys gällande avvägningen mellan berörda riksintressen. Nedan redogörs för Länsstyrelsens syn på behovet av utredningar för att bedöma påverkan på respektive riksintresse.

Riksintresse värdefulla ämnen och mineral

Mineralfyndigheten i Norra Kärr utgör riksintresse för värdefulla ämnen och mineral och det är dessa ni avser ansöka om bearbetningskoncession för att kunna få bryta.

Riksintresse Natura 2000

Genom den lagändring som träder i kraft den 1 juli 2024 (proposition 2023/24:126) kommer prövningen av Natura 2000-bestämmelserna, vid etablering av gruvverksamhet, att behöva ske först i samband med prövningen av tillstånd för miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken.

Natura 2000-områden är att jämställa med riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen för bearbetningskoncessionen behöver därför redovisa vilka Natura 2000-områden som kan komma att beröras av verksamheten och vilka naturtyper och arter som avses bevaras i dem. Den bör även beskriva hur Natura 2000-områdena på ett översiktligt plan kan komma att påverkas av verksamheten – direkt och indirekt – samt hur hänsyn kan tas så att negativ påverkan begränsas. Länsstyrelsen bedömer att det inom Östergötlands län är samtliga delområden för Vättern (södra SE0310432, östra SE0230269, norra SE0240099 och västra SE 0540225) samt Holkaberget (SE0230331) och Narbäck (SE 0230332) som behöver belysas.

Riksintresse naturvård

Verksamhetsområdets norra del berör, inom Östergötlands län, ett område som är utpekad som riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken – Norra Kärr. Det är utpekad för sina höga geologiska värden kopplat till förekomsten av ovanliga mineraler. Naturvärdet bedöms kunna bestå om delar av området undantas från brytning. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver behandla påverkan på riksintresset, hur hänsyn kan tas så att negativ påverkan på riksintresset kan begränsas samt en analys gällande avvägning mellan riksintresse värdefulla ämnen och mineral och riksintresse naturvård.

Vättern är utpekad som riksintresse för naturvården på grund av sitt förkastningsbetingade sjöbäcken, förstklassiga vattenkvalitet och intressanta fauna. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver därför innehålla underlag som gör det möjligt att bedöma vilken påverkan den planerade gruvverksamheten kan komma att få på riksintresset. Länsstyrelsen bedömer att det främst är påverkan genom utsläpp av

förorenande, gödande och grumlande ämnen från verksamheten som är relevant att beskriva. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver behandla påverkan på riksintresset samt hur hänsyn kan tas så att negativ påverkan förebyggs och begränsas.

Riksintresse rörligt friluftsliv

Vättern med öar och strandområden är utpekade som riksintresse enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Där ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver behandla påverkan på riksintresset samt hur hänsyn kan tas så att negativ påverkan begränsas. Frågor som buller och landskapsbild är viktiga att belysa. Länsstyrelsen påpekar även att det är viktigt med en koppling till kulturmiljön och även hur den vardagliga miljön påverkas.

En utgångspunkt bör vara att klara de bullerriktvärden för friluftsområden som anges i Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller. Bedömning av bullerstörningar behöver dock göras med sammanvägning av den befintliga bullerspridning som finns från väg E4. Gällande landskapsbilden utgör den europeiska Landskapskonventionen en viktig grund. En landskapsanalys och fotomontage/3D-modeller är lämpliga verktyg för att belysa frågan om påverkan på landskapsbilden.

Riksintresse energiproduktion (vindbruk)

Verksamhetsområdet ligger delvis inom den nordöstra delen av ett område som är utpekade som riksintresse för energiproduktion (vindbruk) enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver därför innehålla underlag som gör det möjligt att bedöma vilken påverkan den planerade gruvverksamheten kan komma att få på riksintresset. Underlaget bör beskriva hur förutsättningarna att etablera vindkraft inom riksintresseområdet påverkas om gruvverksamheten etableras. Bland annat bör beskrivas inom hur stor del av det utpekade riksintresseområdet som vindkraft omöjliggörs om gruvan anläggs samt vilka möjligheter som finns att samordna vindkraftsintresse och gruvbrytning. Utifrån detta bör en bedömning göras av hur verksamheten påverkar förutsättningarna att etablera vindkraft i enlighet med riksintresseområdets syfte.

Riksintresse totalförsvarets anläggningar

Verksamhetsområdet sammanfaller delvis med ett område som omfattas av riksintresse för totalförsvarets anläggningar enligt 3 kap. 9 § miljöbalken. Riksintresseområdet utgörs av ett MSA-område (Minimum Safe Altitude) kring Karlsborgs flygplats. Inom MSA-områden anges den minimihöjd kring flygplatser inom vilken det är säkert att genomföra in- och utflygningar. MSA-området påverkas i första hand av uppförande av höga objekt. För fortsatt bedömning av påverkan på riksintresset bör samråd ske med Försvarsmakten.

Riksintresse för yrkesfisket

Vättern utgör riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap. 5 § miljöbalken. Påverkan på riksintresset kan i första hand förväntas ske indirekt genom påverkan på vattenkvaliteten till följd av utsläpp av dels förorenande ämnen, dels partiklar som orsakar grumling. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver därför innehålla underlag för en bedömning av verksamhetens påverkan på vattenkvaliteten i Vättern. Vid bedömningen av påverkan bör noteras att Stavabäckens mynning utgör lek område för fisk. Risken för lokal påverkan på viktiga områden för fiskreproduktion bör därför särskilt beaktas. Av miljökonsekvensbeskrivningen bör även framgå vilka skyddsåtgärder som kan vidtas för att begränsa påverkan på fisk i Vättern.

Riksintresse och andra anläggningar för vattenförsörjning

Ett flertal kommuner runt Vättern utnyttjar sjön för dricksvattenförsörjning. Områden som hyser de två största dricksvattenanläggningarna kring Vättern är med stöd av 3 kap. 8 § miljöbalken utpekade av Havs- och vattenmyndigheten som riksintressen för vattenförsörjning. Områdena för samtliga kommunala vattenförsörjningsanläggningar, oavsett om de är riksintresseförklarade eller ej, utgör dock sådana särskilt lämpliga områden för vattenförsörjning som omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 8 § miljöbalken. Underlag för bedömning av påverkan på vattenkvaliteten i Vättern är central för bedömningen av påverkan på anläggningarnas fortsatta nyttjande. Det kan noteras att för hela Vättern, dess stränder samt vissa anslutande vattendrag har ett vattenskyddsområde beslutats enligt 7 kap. 21 § miljöbalken i syfte att skydda vattentäkterna till ovan nämnda dricksvattenanläggningar. Vattenskyddsområdet innebär inga formella restriktioner inom det föreslagna brytningsområdet men kan behöva beaktas vid utredningar om påverkan på vattenmiljön,

särskilt vad avser risker för utsläpp till följd av olyckor eller andra oönskade händelser.

I samrådsunderlaget framförs att föroreningsinnehållet i vatten som uppkommer från planerad verksamhet kommer att renas till erforderlig nivå och att föroreningsinnehållet kommer att utredas i fortsatt planering av verksamheten. Den slutgiltiga bedömningen av hanteringen och vilka krav som bör ställas på rening av utgående vatten från verksamheten kommer att prövas slutligt i den tillståndsprövning för miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken som krävs innan verksamheten får påbörjas. I miljökonsekvensbeskrivningen för prövningen av bearbetningskoncession behöver det dock säkerställas att påverkan blir acceptabel. Underlag för bedömning av halter och mängder av föroreningar som kan komma att släppas ut från verksamheten behöver därför redovisas.

Riksintresse för kommunikationer (väg)

Verksamheten planeras i nära anslutning till väg E4 som omfattas av riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Verksamheten i dagbrottet väntas medföra miljöeffekter som kan påverka riksintresset. De miljöeffekter som enligt Länsstyrelsens bedömning kan ha störst påverkan på riksintresset är vibrationer och stenkast. Därutöver bör även belysas om den grundvattenavsänkning som planeras kan medföra en sättningsrisk eller annan teknisk påverkan på vägen. I miljökonsekvensbeskrivningen behöver det därför presenteras underlag som gör det möjligt att bedöma att verksamheten kan bedrivas utan att väg E4 påverkas på ett otillåtet sätt. För att avgöra vilken påverkan som kan vara acceptabel är det viktigt att samråd även sker med Trafikverket.

Riksintresse för kulturmiljö

I Östergötlands län finns inget område utpekad som riksintresse för kulturmiljö enligt 3 kap. 6 § miljöbalken i närheten av verksamhetsområdet. Men riksintresset F78 i Jönköpings län (Gränna-Uppgränna) sträcker sig fram till och med länsgränsen. Även på den östgötska sidan har kulturmiljön en liknande karaktär vilket bör beaktas.

Övrigt behov av utredningar

Nedan lämnas synpunkter på vad som i övrigt bör redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.

Ytvatten

I ärenden om beviljande av koncession ska, utöver 3 och 4 kap. miljöbalken, även 5 kap. 15 § tillämpas. Den slutliga hanteringen av utgående vatten från verksamheten, och vilka villkor som är skäligt att ställa med anledning av detta, kommer att hanteras slutligt i tillståndsprövningen enligt miljöbalken. I detta skede behöver dock klargöras att det finns förutsättningar att bedriva verksamheten så att vattenmiljön i berörda vattenförekomster inte försämras på ett otillåtet sätt, och att verksamheten inte kommer att äventyra möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Länsstyrelsen bedömer därför att miljökonsekvensbeskrivningen bör innehålla underlag som gör det möjligt att bedöma verksamhetens påverkan på vattenförekomsten Vättern – Storvättern (SE646703-142522). Bedömningen bör göras utifrån de föroreningar och störningar som kan uppkomma från den planerade verksamheten.

Avfallet från gruvbrytningen planeras att torrdeponeras, varför ingen damm kommer anläggas. I samrådsunderlaget anges att anrikningssanden kommer att avvattnas till 80-85 viktprocent vatten innan den torrdeponeras inom verksamhetsområdet. Vatten i form av nederbörd kommer också beröra deponin.

Miljökonsekvensbeskrivningen bör innehålla en redogörelse för hur denna avvattning sker och vilka vattenvolymer som kan behöva hanteras i processen. Av redogörelsen ska även recipient och behov av rening framgå.

Grundvatten

Verksamheten innebär bortledning av grundvatten som kommer att medföra påverkan på grundvattennivåerna i närheten av verksamhetsområdet. För att bedöma verksamhetens påverkan behöver ett influensområde för påverkan på grundvattennivåer beräknas. Miljökonsekvensbeskrivningen bör även innehålla en redogörelse för vilka grundvattenberoende värden och näringar som finns inom influensområdet och som kan påverkas av verksamheten (bland annat enskilda brunnar, byggnader på sättningkänsliga jordar, skogsbruk samt grundvattenberoende ekosystem).

Naturmiljö

Enligt 3 kap. 3 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Verksamhetsområdet är beläget i Hålavedsbygden som är ett sådant ekologiskt känsligt område som utmärker sig vad gäller bibehållna natur- och kulturmiljövärden knutna till ålderdomligt, småskaligt och mångformigt odlingslandskap med bland annat gårdar och byar i anslutning till koncentrationer av ängs- och hagmarker. Ängs- och hagmarker är mycket ekologiskt känsliga och värdena är ovillkorligen beroende av betesbruk för sitt bevarande.

Miljökonsekvensbeskrivningen bör därför innehålla en aktuell redogörelse över naturvärdena inom både verksamhetsområdet och det område som kan komma att beröras av transporter och andra kringverksamheter. Av miljökonsekvensbeskrivningen bör även framgå vilka anpassningar, skyddsåtgärder och försiktighetsmått som kan vidtas för att begränsa påverkan på naturmiljön.

Länsstyrelsen konstaterar att det finns rapporter på Artportalen om både äldre och sentida fynd av fridlysta arter i området kring Norra Kärr. Detta gäller bland annat större vattensalamander som är strikt fridlyst enligt 4 a § artskyddsförordningen. Om konflikt med bestämmelserna i artskyddsförordningen föreligger ska, i första hand, de fridlysta arternas livsmiljöer undvikas samt bevaras/skyddas i så stor utsträckning som möjligt. Länsstyrelsen rekommenderar därför att ni redan i detta skede påbörjar arbetet med att utreda förekomsten av fridlysta arter, så att verksamheten kan planeras med dessa förutsättningar i beaktande. Utgående från 3 kap. 3 § miljöbalken behöver artskyddsfrågan belysas i miljökonsekvensbeskrivningen. Fokus bör ligga på att beskriva hur verksamheten och åtgärder på platsen i stort kan behöva anpassas för att inte aktualisera förbuden i artskyddsförordningen.

Kulturmiljö

Kulturmiljövärden kan bestå av både fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar samt landskapsbild och landskapsbildshistoria. Miljökonsekvensbeskrivningen bör därför belysa alla dessa aspekter och den planerade gruvverksamhetens påverkan på dem. Miljökonsekvensbeskrivningen bör, med hänvisning till Europeiska Landskapskonventionen, belysa gruvverksamhetens påverkan på området ur ett landskapsperspektiv, också utifrån en kulturhistorisk dimension. En landskapsanalys/landskapshistorisk analys ska visa förutsättningarna avseende områden eller

landskapsavsnitt (mark i övrigt) som kan vara av betydelse för kulturmiljövården. Analysen ska ge underlag för att kunna göra en konsekvensbeskrivning vad gäller kulturmiljö.

Ur landskapsbilds- och kulturmiljösynpunkt är det viktigt med en koppling till friluftslivet, med tanke på riksintresseområdet för rörligt friluftsliv och även hur den vardagliga miljön påverkas. Miljökonsekvensbeskrivningen bör mot bakgrund av Europeiska Landskapskonventionen, förutom påverkan på landskapets fysiska karaktär, även redovisa påverkan på sociala och ekonomiska värden för de människor som bor och vistas i området. Redovisningen bör omfatta såväl konsekvenserna för människor som är till exempel yrkesmässigt eller permanent bosatta i område som för människor vars vistelser är av mer tillfällig karaktär, till exempel i samband med friluftsliv och turism. Länsstyrelsen efterfrågar ett fotomontage/3D-modell för att tydliggöra påverkan.

En arkeologisk utredning har tidigare genomförts i området, men eftersom det nu är delvis andra ytor som berörs behöver den kompletteras, till exempel inom det område där en ny tillfartsväg planeras. Länsstyrelsen menar att de tidiga etapperna i en arkeologisk utredning bör genomföras i ett så tidigt skede som möjligt.

Areella näringar

Verksamheten planeras i ett område där det idag bedrivs ett aktivt jord- och skogsbruk. Hålatedsbygden är bland annat ett betydelsefullt område för betesdrift (se ovan under naturmiljö). Av 3 kap. 4 § miljöbalken följer att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. I miljökonsekvensbeskrivningen bör de nu pågående areella näringarna beskrivas utförligt och det bör göras en bedömning av hur gruvverksamheten skulle påverka dem, inklusive av en eventuell sänkt grundvattennivå. Särskilt bör påverkan på förutsättningarna för betesdrift belysas. Det är viktigt att belysa dessa aspekter utifrån ett helhetsperspektiv för de areella näringarna och dess förutsättningarna för ett uthålligt brukande.

Transporter

Av samrådsunderlaget framgår att verksamheten kan komma att bli mycket transportintensiv. I samrådsunderlaget redovisas ett område inom vilket ni planerar att anlägga tillfartsvägar till verksamhetsområdet. Ni anger dock att transporter kommer att utredas i detalj först inför ansökan om miljötillstånd för verksamheten. Transporterna utgör en följdverksamhet som är nödvändig för att kunna bedriva verksamheten. Länsstyrelsen anser därför att miljökonsekvensbeskrivningen till ansökan om bearbetningskoncession bör innehålla tillräckliga uppgifter för att bedöma att det finns förutsättningar att anlägga en lämplig anslutningsväg till verksamhetsområdet. Motstående intressen och övriga förutsättningar som påverkar möjligheten att anlägga en väg inom utredningsområdet för tillfartsvägar bör därför redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.

Beskrivning av ärendet

Ni avser att ansöka om bearbetningskoncession enligt minerallagen (1991:45) för brytning av sällsynta jordartsmetaller i Norra Kärr, till större delen belägen inom Jönköpings kommun i Jönköpings län och till viss del inom Ödeshögs kommun i Östergötlands län. Därför genomför ni nu samråd enligt 6 kap. miljöbalken för avgränsning av den miljökonsekvensbeskrivning i den specifika miljöbedömningen som ska göras för er ansökan om bearbetningskoncession. Samrådsmöte med Länsstyrelsen i Jönköpings län och Länsstyrelsen Östergötland (tillsynsmyndigheter) hölls den 3 maj 2024.

Lagstiftning

Enligt 4 kap. 2 § stycke tre minerallagen ska 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas i ärenden om beviljande av koncession. Enligt femte stycket i samma paragraf ska en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt 6 kap. 28–46 §§ miljöbalken i ärenden om beviljande av koncession.

Enligt 6 kap. 28 § miljöbalken ska den specifika miljöbedömningen innebära att den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden samråder om hur en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd), tar fram en miljökonsekvensbeskrivning och ger in miljökonsekvensbeskrivningen till den som prövar tillståndsfrågan. Den som prövar tillståndsfrågan ger tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och slutför miljöbedömningen.

Enligt 6 kap. 29 § miljöbalken ska avgränsningssamrådet innebära att den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden samråder om verksamhetens eller åtgärdens lokalisering, omfattning och utformning, de miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser samt om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och utformning.

Enligt 6 kap. 30 § ska avgränsningssamrådet ske med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten eller åtgärden samt med de övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörda av verksamheten eller åtgärden. Den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden ska se till att de som ingår i samrådsgruppen enligt första stycket, men som inte tidigare har fått ett samrådsunderlag, kan ta del av ett samrådsunderlag.

Om ett undersökningssamråd enligt 24 § första stycket 2 inte har skett, ska samrådsunderlaget innehålla uppgift om det.

Fortsatt samråd

Länsstyrelsen angav rekommendationer för fortsatt samråd vid avgränsningssamrådet den 3 maj 2024, se minnesanteckningar från avgränsningssamrådet inskickade till Länsstyrelsen den 31 maj 2024.

Länsstyrelsen Östergötland avslutar för sin del härmed ärendet som rör samråd för bearbetningskoncession. Samrådsredogörelsen bifogas ansökan om bearbetningskoncession som lämnas in till Bergsstaten.

De som medverkat i yttrandet

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschef Jonas Källming med naturvårdshandläggare Ulrika Larsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också miljöskyddshandläggare Karl-Martin Axelsson, vattenhandläggare Kristina Grill, handläggare förorenade områden Magnus Kviele, lantbrukskonsulent Anders Eliasson, samhällsbyggnadsdirektör Jan Persson, antikvarie Claes Theliander och länsjurist Linnea Hjorter medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Kopia till:

Länsstyrelsen Jönköping jonkoping@lansstyrelsen.se

Ödeshögs kommun kommun@odeshog.se

Jönköpings kommun kontaktcenter@jonkoping.se